

Minjastofnun
Íslands

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgötu 39
101 Reykjavík

www.minjastofnun.is
Kennitala: 440113-0280

Stofnun þjóðgarðs á miðhálendi Íslands: Tillögur að helstu áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun

Umsögn Minjastofnunar Íslands

Minjastofnun Íslands hefur nú til umsagnar tillögur að helstu áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun við stofnun þjóðgarðs á miðhálendi Íslands. Tillögurnar eru kynntar í samráðsgátt Stjórnarráðsins dags. 4. apríl 2019. Minjastofnun vekur athygli á að stofnunin á ekki fulltrúa í þverpólítiskri nefnd um stofnun þjóðgarðs á miðhálendinu né hefur hún haft aðkomu að gerð þessara tillagna þótt verið sé að fjalla um gerð stjórnunar- og verndaráætlun sem meðal annars snertir menningarminjar á landsvæði sem þekur um 40% landsins.

1. Stjórnunar- og verndaráætlanir

Um stjórnun og vernd menningarminja á Íslandi eru í fullu gildi **lög um menningarminjar nr. 80/2012**. Tilgangur þeirra laga er að stuðla að verndun menningarminja og tryggja að íslenskum menningararfí verði skilað óspilltum til komandi kynslóða. Lögin eiga að tryggja eftir föngum varðveislu menningarminja í eigin umhverfi, auðvelda aðgang og kynni þjóðarinnar af menningarminjum og greiða fyrir rannsóknum á þeim. Sérstök stofnun, Minjastofnun Íslands, annast framkvæmd verndunar og vörlsu menningarminja í landinu samkvæmt lögum nr. 80/2012 í umboði mennta- og menningarmálaráðherra.

Í kafla um stjórnunar- og verndaráætlanir er vísað í 81.gr. íslenskra laga um nátturuvernd þar sem fjallað er um stjórnunar og verndaráætlun og tekin eru til helstu meginatriði sem stjórnunar- og verndaráætlun feli í sér. Hvergi kemur fram að hér geti fleiri lög en náttúruverndarlög átt við. Nauðsynlegt er að stjórnunar- og verndaráætlun byggi einnig á lögum um menningarminjar nr. 80/2012 og aðkoma Minjastofnunar Íslands að stjórnunar- og verndunaráætlunum vegna menningarminja innan miðhálendisþjóðgarðs sé skýrð. Einnig mætti hugsa til þess, vegna mikilvægis þess málaflokks sem Minjastofnun sinnir innan þjóðgarða, sé rétt að fulltrúar stofnunarinnar sitji í stjórn miðhálendisþjóðgarðs. Þá er mikilvægt að hafa í huga að Minjastofnun og lög um menningarminjar nr. 80/2012 og þar með stjórnun og verndun menningarminja heyrir undir mennta- og menningarmálaráðherra en þjóðgarðar undir ráðherra umhverfis- og auðlindamála.

2. Samráð

Ekki hefur verið formlega leitað eftir samráði við Minjastofnun Íslands vegna gerðar tillaga að helstu áherslum í stjórnunar- og verndaráætlun. Þar sem ljóst er að stjórnunar- og verndaráætlun snertir minjar að miklu leyti er nauðsynlegt að haft sé náið samráð og samstarf við Minjastofnun Íslands á öllum stigum við gerð hennar.

3. Framsetning og inntak

Tekið er fram að áætlun verði skýr og myndræn í framsetningu og að aðkomu og sýnileiki samráðsaðila við vinnslu áætlunarinnar verði mikill. Upplýsingar um samráðsaðila eigi því að koma fram strax á fyrstu síðum skjalsins. Minjastofnun Íslands telur aukinn sýnileika samráðsaðila af því góða og ættu upplýsingar um stofnunina því að koma hér fram.

Nefndin telur „að samráð við hagaðila og eðlileg nýting hálandisins þurfi að liggja til grundvallar löggjöf og/eða áætlunum til stýringar, samhliða náttúruverndarmarkmiðum þjóðgarðs“. Hér telur Minjastofnun að þurfi að breyta orðalagi í „að samráð við hagaðila og eðlileg nýting hálandisins þurfi að liggja til grundvallar löggjöf og /eða áætlunum til stýringar, samhliða náttúru- og minjavерndar-markmiðum þjóðgarðs“.

4. Efnisleg áhersluatriði

Í töflu 1 eru sýndar tillögur að helstu áherslum nefndarinnar í stjórnunar- og verndaráætlun þjóðgarðs á miðhálendinu. Þar kemur fram að verndarmarkmið snúi sérstaklega að viðhaldi víðerna, náttúruverðmæta og menningarminja á heildstæðan hátt. Athuga þarf að aðrar áherslur svo sem aðgengi, atvinnustefna, og samningar hafi einnig vernd menningarminja að leiðarljósi.

5. Dreifstýring/vald heimamanna

Dreifstýring og þátttaka sveitarfélaga og hagaðila í stjórnun og skipulagi t.a.m. í gegnum svæðis- og umdæmisráð er talin skilyrði fyrir framgang verkefnisins. Minjastofnun telur að fara þurfi varlega í að fyrst og fremst séu settir sveitarstjórnarmenn og fulltrúar hagsmunasamtaka á sviði náttúruverndar og ferðamála í héraði í ráð og nefndir, sem ætlað er að setja stjórnunar- og verndaráætlanir fyrir viðkomandi svæði. Með þessu er hætta á að verið sé að færa ákvörðunarvaldið frá fagaðilum yfir í svæðis- og jafnvél hagsmunapólítík. Minjastofnun hefur starfsstöðvar um allt land þar sem starfa minjaværðir, sérfræðingar ímenningarminjamálum síns svæðis og ættu þeir að hafa aðkomu að svæðis- og umdæmisráðum.

6. Vernd náttúru og menningarminja svæðisins

Fram kemur að verndarmarkmið þjóðgarðs á miðhálendinu skulu snúa sérstaklega að vernd og viðhaldi lítt snortinna víðerna, náttúruverðmæta og menningarminja hálandisins á heildstæðan hátt, þó einnig verði horft til stakra svæða, náttúrufyrirbæra eða minja. Til menningarminja eru talin upp bæði

áþreifanlegar minjar og óáþreifanlegar minjar s.s. hefðir og menningarsaga. Hér má bæta við hugtakinu menningarlandslag, en það er landslag og minjaheild mótuð af athöfnum og hefðum manna.

Möguleiki á svæðisskiptingu verndar innan þjóðgarðs m.t.t. til markmiða verndar á hverju svæði er talið lykilatriði í stjórnunar- og verndaráætlun. Minjastofnun minnir á að alla slíka vinnu þarf að vinna í samráði við stofnunina.

7. Aðgengi og almannaréttur

Lögð er áhersla á að réttur almennings til útvistarár, upplifunar og náttúrufræðslu komi skýrt fram. Hér mætti bæta við menningar- og minjafræðslu.

8. Atvinnustefna

Minjastofnun Íslands tekur undir það sjónarmið nefndar að atvinnustefna þurfi að vera fullmótuð áður en þjóðgarður tekur til starfa. Slíka stefnu þarf að vinna í samráði við Minjastofnun Íslands

9. Samstarf/samningar við heimaaðila

Samstarf, þjónustusamninga og umsjónarsamninga þarf að vinna í samráði við Minjastofnun Íslands. Huga þarf að hvernig sílkir samningar koma að minjum áður en þeir eru gerðir.

10. Nytjaréttur á hálandinu

Minjastofnun gerir engar athugasemdir við þennan kafla

11. Samgöngur á hálandi

Þróun og uppbygging samganga svo sem viðhald og lagfæringar vega í þjóðgarði þarf að vinna í samstarfi við Minjastofnun Íslands.

12. Öryggismál og vöktun

Minjastofnun gerir engar athugasemdir við þennan kafla

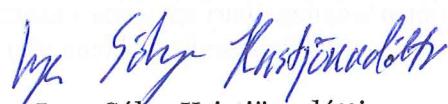
13. Þjónusta, fræðsla og upplýsingar

Mikilvægt er að landverðir og aðrir starfsmenn séu vel að sér um menningarsögu og minjar síns svæðis til að geta betur stuðlað að vernd þeirra, og einnig til að geta miðlað þeim upplýsingum áfram til almennings. Upplýsingar um minjar má nálgast hjá minjavörðum hvers svæðis og hjá skrifstofu Minjastofnunar Íslands í Reykjavík.

Niðurlag

Minjastofnun ber ábyrgð á minjavörslu í landinu í umboði mennta- og menningarmálaráðherra og hefur forræði á allri ráðstöfun í tengslum við minjar Minjastofnun Íslands lítur svo á að stofnun þjóðgarðs á miðhálendinu geti orðið til heilla fyrir framkvæmd minjavörslu í landinu. Með því móti má samnýta krafta og fjármagn til verndar bæði náttúru og menningarminjum á umræddum svæðum. Gerð stjórnunar- og verndaráætlunar þjóðgarðs á miðhálendinu þarf að gera með virkri aðkomu Minjastofnunar Íslands. Mikilvægt er að vel sé staðið að slíkri framkvæmd og að hún verði í samræmi við stefnu stjórnvalda í báðum málaflokkum og að öll aðkoma þjóðgarðsins að minjavernd sé unninn í náinni samvinnu við lögbundin yfirvöld minjaverndar í landinu.

Virðingarfyllst,
f.h. Minjastofnunnar Íslands

Inga Sóley Kristjónudóttir
Verkefnastjóri